

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ԼՍԱՐԱՆ ԿԵՆՅԱԳՐՈՂՈՒՑ ԳԵՏԵԼԵԱՅ.

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ս Ս Տ Ո Ւ Ս Ծ Ս Շ Ո Ւ Ն Չ Յ Ո Ւ Բ Բ Պ Բ Ո Յ.

Դ Ա Ս Ի Ա.

Գեղէոն 70 զաւակի տէր էր, բայց կերեւի որ անոնց մէկն ալ իրենց հօրը ոչ քարեպաշտութիւնն ունէր եւ ոչ կտրցութիւնը: Այս ալ խրատ է անոնց որ որդւոց բազմութիւնը մեծ բարեբաղդութիւն կհամարին, իսկ նոցա լաւ կրթութեանը վրայ՝ ամենեւին հոգ չեն ընէր:

Գեղէոնի որդիքը իրենց հօրը աղէկութիւններէն զուրկ մնալէն ետքը այս դժբաղդութիւնն ալ ունեցան որ իրենցմէ մէկը Աբիմելէք՝ անգութ անզգամ փառամոլ մարդ լինելով, խելքը միտքը տուաւ դատաւոր ու թագաւոր ըսուելու. անխղճմտանք բռնաւոր մը դարձաւ, եւ իրեն եղբայրները բռնեց անգութար մորթել տուաւ. անոնցմէ պատիկը միայն, որ Յովսէփ կըսուէր, փախաւ ազատեցաւ: Բայց ինքը Աբիմելէքն ալ իրեն պատիժը գտաւ: Ամուր աշտարակ մը կար թեքէս քաղաքին մէջ. անոր բնակիչները Աբիմելէքին հնազանդիլ չուզելով՝ ներսէն կպատերազմէին Աբիմելէքին զօրացը դէմ: Աբիմելէք անխոհեմութեամբ գնաց այնչափ մօտեցաւ աշտարակին որ վերէն կնիկ մարդուն մէկը ջաղացքի քարի կտոր մը ձգեց գլխուն վրայ, ու գլուխը ջախջախեց: Աբիմելէք ալ այն մարդկանց մէկն է եղեր որ իրենց անպիտան վարքովը մինչեւ իրենց վիզը անպատուութեան ու անարգութեան մէջ թաղուածներուն չնայելով, եթէ մէկը իրենց պըգտիկ անպատուութիւն մ'աւրնելու լինի՝ կկատողին տակն ու վրայ կլինին, եւ ձեռքերնէն գայ նէ աշխարհս ալ տակն ու վրայ կընեն. ուստի մէկէն՝ աղաղակեց իրեն քովի կապարճակրին, «Շուտ ըրէ, թրով կտրէ գլուխս, ըսաւ. թող չըսեն ուրիշներն որ Աբիմելէքը կնկան մը ձեռքով սպաննուեցաւ»:

Գեղէոնէն ետքը երկու դատաւոր ալ հանեց Լստուած ետեւէ ետեւ՝ որ Խորայեւացիքը ազատեն իրենց թշնամիներուն ձեռքէն. Թովղա եւ Յայի. բայց սոցա վրայ երեւելի գործ մը չպատմուի: Ընդհակառակն կերեւի որ ասոնք թոյլ ու իրենց

հանգստութեանը նայող մարդիկ էին. ուստի Խորայեւացոց թշնամիներն ալ համարձակ մտան Հրէաստան՝ ոտնակոխ ըրին: Այն թշնամեաց մէջ ամենէն աւելի զօրաւորներն եղան Ամոնացիք որ 18 տարի տիրապետեցին Հրէաստանի մէկ մասին:

Խորայեւացիք տեսնելով իրենց յետին աստիճանի խեղճութիւնը, հասկըցան որ իրենց կռապաշտութեանն ու մեղքերուն պատիժն է որ կը քաշեն. վերուցին իրենց մէջէն կուռքերն ու ապաշխարեցին. Աստուած ալ *Յեփթայի* անունով մարդը հանեց՝ զանոնք ազատող:

Այս Յեփթայէն գաղապագի կտրիճ մի էր զոր իւր եղբայրները մէջերէն հաներ հալածեր էին՝ իրենց հարազատ եղբայրը չլինելուն պատճառաւ. նա ալ քանի մը իրեն պէս քաջ՝ բայց պարապ մարդիկ գլուխը ժողված, գնաց Ամոնացոց տիրած երկրին մօտ ամուր տեղ մը հաստատեց իւր բնակութիւնն ու անկից ատեն ատեն կիջնար կզարնէր կկողոպտէր Ամոնացիները. եւ ասով մեծ անուն հանեց թէ՛ Խորայեւացոց մէջ եւ թէ՛ Ամոնացոց:

Խորայեւացիք նեղը մտած՝ Գաղապագւոց իշխաններուն ձեռքովը աղաչեցին Յեփթայեայ որ գայ իրենց զօրավար լինի, եւ Ամոնացոց դէմ ելնէ պատերազմով: Յեփթայէ աղէկ գիտէր իրեն ազգին բնութիւնն որ մարդուս ոչ թէ քաջութեանն ու աշխատանքին կնային, հապա ո՛ր տեղէն, ո՛ր ցեղէն, ո՛ր տնէն լինելուն, եւ ըստ այնմ կպատուեն կամ կանարգեն. ուստի ծանրէն քաշեց առջի բերան. մտքերնին ձգեց նոցա իրեն հետ ունեցած վարմունքը, եւ «ես ձեզի պէս կեղծաւոր ու անհաստատ մարդկանց զօրավար չեմ լինիր» ըսաւ: Երբ նոքա շատ վրայ տուին, խօսք ու երդմունք առաւ անոնցմէ որ պատերազմը յաջողութեամբ լմնցնելուն պէս՝ զինքը դատաւորական իշխանութեան մէջ հաստատեն:

Խորայեւացոց զօրքերն ու ժողովրդեան գլխաւորները *Մասեփա* ըսուած տեղը ժողովուրդ

էին: Յեփթայէ գնաց այն տեղն ու Գաղաադացւոց իշխաններուն հետ ըրած խօսակցութիւնը պատմեց. երբ նոքա ալ միաբերան խօստացան որ զինքն ընեն իրենց մշտնջենաւոր դատաւոր, Ամոնացւոց Թագաւորին մարդ զրկեց հարցուց Թէ ի՞նչ իրաւունքով եկեր Իսրայելացւոց երկիրը մըտեր նստեր ես: Ամոնացիք ուզեցին հասկըցնել Թէ այն երկիրը ատենով իրենցն էր. բայց Յեփթայէյայտնի պատճառներով հասկըցուց որ սուտ ու անիրաւ էր նոցա պահանջմունքը, եւ պատրաստուեցաւ պատերազմի:

Արդեւ քաղաքին քովը զարնուեցաւ Ամոնացւոց հետ, կոտորեց ջարդեց անոնց զօրքը. մնացածը հալածեց ցրուեց, ու 20 քաղաք առաւ ձեռքերէն: Այն փառաւոր յաղթութենէն ետքը Յեփթայէ մեծ ուրախութեամբ ելեր տուն կդառնար: Մէյմալ տեսնես՝ իրեն մէկ հատիկ աղջիկը, հետը իւր ընկերներէն մեծ բազմութիւն մը առած, Թմբուկ զարնելով պարելով ու երգ երգելով առջեւն ելաւ: Յեփթայէ իւր սիրելի զաւակը տեսնելուն պէս, մէկէն ի մէկ մոռցաւ ըրած յաղթութիւնն ալ, բոլոր փառք ու պատին ալ. սաստիկ տրտմութեան ու ցաւի մէջ ընկաւ: Վասն զի պատերազմին ատենը Թշնամիներուն վրայ յարձըկելէն առաջ անխոհեմ ուխտ մը ըրեր էր որ եթէ Աստուած տայ՝ յաղթութեամբ տուն դառնայ այն պատերազմէն ետքը, իւր տնէն ո՛վ որ լինի առաջին իրեն դէմն ելողը՝ Աստուծոյ ողջակէզ ընէ: Ուստի մէկ հատիկ աղջիկն որ տեսաւ, վրայի հագուստը պատուեց, առիւծի պէս մոնչեց քաջ մարդը եւ ցաւագին սրտով կանչեց. «Վա՛յ ինծի, սիրելի զաւակս. այս ի՞նչ ձիւն էր որ գլխուս բերի, աչքիս փուշ եղար. ես քեզի համար ուխտ ըրի Աստուծոյ, հիմա ի՞նչպէս ուխտս ետ առնում: — Վա՛յ ինձ դուստր իմ, ընկճեցեր զիս. խոչ ընդ ակն եղեր ինձ. զի ես բացի զբերան իմ վասն քո առ Տէր, եւ ոչ կարացից դարձուցանել»: Խեղճ աղջիկը այնչափ ուրախացեր էր հօրը ըրած քաջութեանն ու յաղթութեանը վրայ որ ամենեւին չշփոթեցաւ. «Թէ որ ինծի համար ուխտ ըրեր ես, ըսաւ, ուխտդ կատարէ հայր իմ. այնչափ մեծ բան է Աստուծոյ քեզի տուած յաղթութիւնն որ ի՞նչ ուխտ ալ ընէիր կարժէր: Միայն Թէ այս աղէկութիւնն ալ ըրէ ինծի. երկու ամիս ատեն տուր որ երթամ լեռնէ լեռ քալեմ ու ընկերներուս հետ իմ կուսութիւնս լամ»: Յեփթայէ հրաման տուաւ. աղջիկն ալ երկու ամսէն ետեւ դար-

ձաւ հօրը քով, եւ հայրը ուխտը կատարեց կրսէ սուրբ գիրքը. «Եւ արար նովաւ զուխան զոր ուխտեաց»: Այն ատենէն սովորութիւն եղաւ Իսրայելացւոց մէջ որ ամէն տարի աղջիկները չորս օր կժողովուէին մէկտեղ ու Յեփթայեայ աղջկան ողբը կընէին:

Այս պատմութեան մէջ երկու մեծ խնդիր կայ. մէկը այս Թէ արդեօք Յեփթայեայ ուխտը ի՞նչ բան էր, եւ ինչպիսի ուխտ էր. մէկն ալ այս Թէ արդեօք ի՞նչ կերպով կատարեց նա իրեն ուխտը:

Բուն ուխտին ի՞նչ եղածին վրայ ուրիշ անգամ տեղովը խօսեր եմք, եւ ցուցուցեր եմք որ Աստուծոյ ընդունելի եւ գովելի բան է, վասն զի խոստմունք մի է այնպիսի բարեպաշտական գործ մը ընելու որ ըստ ինքեան մարդ պարտական չէր ընելու. եւ այսպիսի ուխտեր ըրած են Աբրահամ եւ Յակոբ նախապետները, Գաւիթ մարգարէն, Սամուելի եւ Սամսոնի ծնողքը, եւ ուրիշներ: Յեփթայեայ ըրած ուխտն ալ այս էր որ եթէ Աստուած յաղթութիւն պարգեւէ իրեն Ամոնացւոց վրայ, իւր տնէն ամենէն առաջ ո՛վ որ կամ ի՞նչ որ դէմն ելնէ՝ Աստուծոյ զոհէ կամ ողջակէզ ընէ: Սուրբ Հարք եւ ետքի մեկնիչներէն ոմանք ընդհանրապէս այսպէս կհասկընան՝ Թէ Յեփթայեայ միտքը այն էր Թէ ո՛վ ալ որ ուրիշներէն առաջ առջեւն ելնէ իւր տնէն, մորթելով զոհ կամ ողջակէզ ընէ Աստուծոյ՝ իրեն շնորհակալութեանը նշան: Ուստի կրսեն, Թէպէտ եւ անխոհեմ ուխտ էր ըրածը՝ պէտք եղաւ որ կատարէ, եւ ուխտազանց լինելէն վախնալով տգիտութեամբ կամ միամտութեամբ, խղճմտանքին զարնելէն ստիպուեցաւ ուխտը կատարելու՝ իւր միամօր աղջիկը մորթելով ու Աստուծոյ ողջակէզ ընելով: Ըրած ուխտը անխոհեմ, կատարելը աւելի ալ անպատշաճ բան էր կրսեն, եւ Աստուած Թոյլ տուաւ որ նա այս փորձանքին գալով՝ օրինակ ու խրատ լինի ետքէն եկողներուն, որ ուխտ մը ընելու ատեն առաջուց աղէկ մտածեն որ իրենց կարողութենէն վեր, կամ Աստուծոյ օրէնքին դէմ եւ կամ անպատշաճ բան չլինի ըրածին. եւ Թէ որ ըրին, չդնեն իրենց մտքերն որ պարտական են կատարելու, հապա զղջան ու նային որ անոր տեղը ուրիշ բարեպաշտական գործով մը լեցընեն, ինչպէս որ արդէն մովսիսական օրինաց մէջ ալ այս հրամանը տրուած էր:

ԶՈՂ ԴՍՏԵՐ ՅԵՓԹԱՅԵԱՅ.

Հրէից անուանի րաբունիները, նմանապէս նոր մեկնիչներէն շատը այս կարծիքէն են որ Յեփթայեայ ըրած ողջակէզը՝ իւր աղջիկը նիւթապէս մորթելով ու այրելով չէր, հապա այս էր որ աղջիկը ինքզինքը կուսակրօն կեանքի տուաւ, այսինքն ուխտ ըրաւ որ աշխարհք չմտնէ, հապա լեռներու մէջ վանքի պէս տեղ մը քաշուեցաւ կըսեն, ու Հրէից մէջէն ուրիշ աղջիկներ՝ տարին չորս անգամ կերթային՝ հետը կխօսէին ու կմխիթարէին զինքը: Եւ այս իրենց կարծիքը հաստատելու համար՝ կըսեն թէ Յեփթայէն չէր կրնար չգիտնալ որ Աստուած Մովսիսի օրէնքովը արգելած էր Հրէից որ հեթանոս ազգաց ըրածին պէս իրենք ալ մարդ մեռցընելով զոհ չընեն, իրենց տղաքը չզոհեն: Դնեմք թէ

Յեփթայէ այն օրէնքը չգիտնար կամ մոռնար կըսեն. մի՞թէ քահանաներն ու ծերերը չէին գիտեր, կամ կրնային մոռնալ. ուրեմն ինչո՞ւ միտքը պիտի չձգէին ու չարգելէին. ուրեմն Յեփթայեայ համար՝ իրեն ուխտը կատարեց ըստա՜ծը նիւթապէս պէտք չէ հասկընալ կըսեն, հապա անոր մշտնջենաւոր կուսութեան նուիրուիլը կատարեալ ողջակիզի տեղ պէտք է դնել: — Բայց այս կարծիքը շատ կտկարանայ՝ երբոր մտածեմք թէ ո՛րքան դժուար բան է տգէտ ու միամիտ մարդկանց խօսք հասկըցընելը այնպիսի բաներու մէջ որ նոցա խղճմտանքին կդպչի: Եւ մի՞թէ քիչ անգամ եղած է որ քահանան կամ վարդապետը կըսեն կքարոզեն ժողովրդեան թէ

այս կամ այն բանը արդարութիւն չէ, մեղք է, այս կամ այն ուխտը այս պարագաներուն ընելը անխոհեմութիւն է, եւ այլն. եւ սակայն միամիտներուն սիրտը նոցա խօսքերովը չհանգչիր, իրենց միտքը դրածը՝ ծածուկ կերպով ալ լինի՝ կատարելու կնային: Ուրեմն ի՞նչ զարմանք է թէ որ Յեփթայեայ պէս զինուորական մարդուն մէկն ալ յաղթուի իւր խղճմտանքին դրդումէն ու միտքը դրածը կատարէ: Սուրբ Հարք իրաւունք ունին մեզի ապսպրելու որ Աստուածաշնչին յայտնի խօսքերը չքաշքըշեմք ու մեր խելքին յարմարեցնել ուզելով չծրմուկեմք. արդ Աստուածաշունչը յայտնապէս կըսէ թէ Յեփթայէ ուխտ ըրաւ որ իւր տնէն ո՛վ որ կամ ի՛նչ որ ամենէն առաջ դէմն ելնէ, զոյգելու բան է նէ զոյգէ, սուրբ կենդանի է նէ ողջակէզ ընէ: Աստուած թոյլ տուաւ որ դիմացն ելնողը աղջիկը լինի. Յեփթայէ շփոթեցաւ, աղջիկը հօրը շփոթութիւնը փարատեց, սիրտ տուաւ որ ըրած ուխտէն ետ չկենայ, հայրն ալ երկու ամիսէն կատարեց կըսէ ուխտը. ըսել է թէ ի՛նչ ուխտ որ ըրեր էր՝ այն կատարեց: Թէ որ կուսուծեան ողջակէզով կատարած լինէր ուխտը, մի՞թէ Աստուածաշունչը յայտնի խօսքերով չէ՞ր ըսեր, եւ ինչո՞ւ պիտի չըսէր: Կմնայ ուրեմն մեզի ալ ըսել թէ Հրէից րաբունիներուն ու նոր մեկնիչներուն բարակ բարակ մտածութիւններէն աւելի ընդունելի պէտք է համարիմք մեք հին սրբոց Հարց եւ աստուածաբանից կարծիքը, այսինքն թէ Յեփթայէ յիրաւի ողջակէզ ըրաւ իրեն աղջիկը՝ մորթելով կամ մեռցնելով. եւ թէպէտ անխոհեմութեամբ էր ըրած ուխտը, եւ մեղադրելի էր զայն կատարելը, բայց կերելի թէ Աստուած նորա թանձր միամտութեանը նայելով՝ ներեց անոր, ուստի եւ Պօղոս առաքեալ ընդհանրապէս ուրիշներուն հետ Յեփթայեայ հաւատքն ալ կ'զուգորդէ:

Յեփթայեայ փառաւոր յաղթութիւնը այս կերպով իրեն ընտանեկան կեանքը դառնացնելէն ետեւ, ազգին մէջն ալ մեծ նախանձ ու հակառակութիւն շարժեց անոր դէմ: Եփրեմի ցեղին մարդիկը ինչ որ ատենով Գեղէնին ըրեր էին, ուզեցին Յեփթայեայ ալ ընել. իրենց սովորական սրիկայութիւնն ու նախանձը ձեռք առած, եկան Յեփթայեայ վրան ու ըսին թէ «Դուն ի՛նչ ըսիր ու Ամոնացոց դէմ պատերազմի գնացած ատենդ

զմեզ ալ չկանչեցիր որ հետդ երթայինք. բայց եթէ վախցար որ յաղթութեանդ փառքը մեզի կուգար ու դուն անպատիւ կ'լինէիր. ահա մեր ալ քու վրադ եկանք որ կրակ տամք կեցած տեղիդ, ու զքեզ ալ տնով տեղով այրեմք»: Այն սրիկաները գուցէ կյուսային որ Յեփթայէն ալ Գեղէնին պէս ընէ, այսինքն պատերազմէն առնուած կողոպուտներէն իրենց ալ բաժին հանէ. բայց Յեփթայէ այնպէս չըրաւ: Գարծաւ ըսաւ նոցա թէ «Ես ատենով ձեր մէջէն ելած» դուրս բշուած խեղճ մարդ մըն էի. իմ երկիրս Գաղաադն ալ Ամոնացոց ձեռքէն մեծ չարչարանքի մէջ էր. ելայ ձեզի մարդ ղրկեցի, աղաչեցի որ ազատէք զմեզ մեր թշնամիներէն, ամենեւին ձեր փոյթը չեղաւ. նայեցայ որ ուրիշ ճար չկայ, ես կեանքս մէջտեղը դրի, Ամոնացոց վրայ ելայ, Աստուած ալ բանս յաջողեց. հիմա դուք ի՛նչ իրաւամբ ինծի դէմ կուրտեւելու ելեր էք»: Այս ըսաւ ու ժողովեց Գաղաադու կտրիճները, պատերազմի ելաւ Եփրեմի ցեղին մարդկանցը վրայ, սաստիկ ջարդ մը տուաւ անոնց, մնացածներն ալ ցիր ու ցան ըրաւ: Այն ցրուող փախչողներուն շատը Յորդանան գետէն անդին պիտի անցնէին: Գաղաադացիք վազեցին բռնեցին Յորդանանին անցնուելու տեղերն ու եկողը կ'զարնէին կսպաննէին: Փախստականները իրենք զիրենք այն ջարդէն ազատելու համար՝ մեք Եփրեմի ցեղէն չեմք կըսէին: Այսպէս ահա շատ անգամ մեծախօս ու թեթեւամիտ մարդիկը վատ ու ցած բնութեան ալ տէր կ'լինին, եւ իրենց շահուն համար իրենց ազգն ալ ուրանալու պատրաստ են: — Բայց անով ալ չազատեցան իրենց գոռոզութեանը պատիժէն: Այս Եփրեմի ցեղէն եղող մարդիկը առ հասարակ մէկ պակասութիւն մը ունէին որ շա չէին կրնար ըսել, *աա* կըսէին, ինչպէս լեզուածայր Հռոմէները, Նոդայները, Իտալացիներէն ոմանք եւ այլն. ուստի Գաղաադացիք ուզելով իմանալ որ այն փախչողները յիրաւի Եփրեմացիք են թէ ուրիշ ցեղէ, կըսէին անոնց որ *շխարպոյթ* բառը զրուցեն (որ հասկ' այսինքն ցորենի գլուխ կնշանակէ). նոքա ալ *սխարպոյթ* ըսածներուն պէս՝ կ'զարնէին կ'մեռցնէին: Եւ այսպէս բոլոր այն կռուոյն մէջ Եփրեմայ ցեղէն 42 հազար հոգի սպաննուեցաւ:

Յեփթայէն վեց տարի դատաւորութիւն ընէլէն ետքը վախճանեցաւ: